

Covid-19 Korkusunun Hastane Destek Personellerinde Depresyon Anksiyete Stres Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi

Evaluation of the Effect of Covid-19 Fear on Depression Anxiety and Stress in Hospital Support Staff

ÖZET

1 Aralık 2019 tarihinde Çin’de ilk vakanın görüldüğünün açıklanmasının ardından, Covid-19, 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, Pandemi bir hastalık olarak ilan edilmiştir. Pandeminin başlangıcında, Covid-19 enfeksiyonunun psikolojik etkileri hakkında çok az şey bilinirken, pandeminin ilerleyen dönemlerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda daha çok doktor, hemşire, diş hekimi gibi sağlık meslek gruplarının Covid-19 korkusu ve Depresyon, Anksiyete, Stres düzeyleri incelenmiştir.

Bizim çalışmamızda ise, pandemi döneminde aktif olarak hizmet veren ve İstanbul’un en yoğun hastanelerinden biri olan Kartal Dr. Lütfi Kırdar Şehir Hastanesinde çalışan destek personellerinin Covid-19 korkusu ve Depresyon, Stres ve Anksiyete düzeyleri incelenmiştir. Nicel veri toplama yönteminin tercih edildiği bu çalışmaya 305 destek personeli gönüllü olarak katılım sağlamış, soruların tamamını dolduran 302 çalışanın verileri analize dahil edilmiştir.

Temizlik personellerinin Covid-19 korkusu, diğer destek personellerine göre daha yüksektir. Tüm destek personellerinin depresyon puanları arasında fark belirlenemezken anksiyete ve stres puan ortalamalarında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışan destek personellerinin anksiyete ve stres puan ortalamaları ile pandemi dışı birimlerde çalışan personellerin anksiyete ve stres puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Anahtar Kelimeler: Covid-19 korkusu, Hastane Destek Personeli, Depresyon, Anksiyete, Stres

ABSTRACT

Following the announcement of the first case in China on December 1, 2019, Covid-19 was declared a Pandemic disease by the World Health Organization (WHO) on March 11, 2020. While little was known about the psychological effects of Covid-19 infection at the beginning of the pandemic, many studies have been conducted later in the pandemic. In these studies, the fear of Covid-19 and Depression, Anxiety and Stress levels was examined among of health professional groups such as doctors, nurses and dentists.

In our study, Covid-19 fear and Depression, Stress and Anxiety levels of support personnel were examined that working at Kartal Dr. Lütfi Kırdar City Hospital, which is one of the busiest hospitals in Istanbul and actively serving during the pandemic period. Quantitative data collection method was preferred in this study. 305 support personnel participated voluntarily to the study and 302 personnel who completed all survey questions were included the analysis.

According to findings cleaning staff have a higher fear of Covid-19 than other support staff. While no difference could be determined between depression scores of all support personnel, it was determined that there was a significant difference in anxiety and stress mean scores. It was observed that there was a significant difference between the anxiety and stress mean scores of the support staff working in the pandemic service and the pandemic intensive care unit, and the anxiety and stress mean scores of the staff working in the non-pandemic units ($p<0,05$).

Keywords: The fear of Covid-19, Hospital Support Staff, Depression, Anxiety, Stress

GİRİŞ

1 Aralık 2019 tarihinde Çin’de ilk vakanın görüldüğünün ilan edilmesi ve ardından, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, 11 Mart 2020 tarihinde, Covid-19 Pandemi bir hastalık olarak ilan edilmiştir. Ülkemizde ise ilk Corona virüslü hastanın tespit edilip duyurulması 11 Mart 2020’de gerçekleşmiştir.

2020 Ocak ayında Çin Hükümeti tarafından karantina ilan edilmiş ve alınan sert tedbirlerin medyada yer almasıyla tüm dikkatler geleneksel haber medyasında ve yeni nesil medyaya (dijital ve sosyal medya platformlarında) çevrilmiştir. Covid-19 ile ilgili yer alan bilgilerin yanlışlığı ve korku öğeleri içermesi gibi konular bazı sağlık otoriteleri tarafından eleştirilmiştir.

Ancak gerek geleneksel haber medyasında gerekse yeni nesil medyada (dijital ve sosyal medya platformlarında) Covid-19 ile ilgili yer alan bilgiler bazı sağlık otoriteleri tarafından eleştirilmiştir. Dünya

Emine Üstünoldu¹
Tuğba Altıntaş²

How to Cite This Article
Üstünoldu, E. & Altıntaş, T.
(2023). “Covid-19
Korkusunun Hastane Destek
Personellerinde Depresyon
Anksiyete Stres Üzerine
Etkisinin Değerlendirilmesi”,
International Social Mentality
and Researcher Thinkers
Journal, (Issn:2630-631X)
9(71): 3399-3416. DOI:
[http://dx.doi.org/10.29228/sm
ryj.68855](http://dx.doi.org/10.29228/sm
ryj.68855)

Arrival: 13 February 2023
Published: 31 May 2023

Social Mentality And
Researcher Thinkers is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

¹ Dr., Kartal Dr. Lütfi Kırdar Şehir Hastanesi, İstanbul, Türkiye

² Doç.Dr., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi, İstanbul, Türkiye

Sağlık Örgütü (WHO) Covid-19 için, aşırı bilgi ve dezenformasyon yüzünden içinden çıkılmaz hale gelmiş sorun anlamında “İnfodemic” ifadesini kullanmıştır. UNESCO tarafından bu durum “yanlış bilgi salgını” (**disinfodemic**) olarak değerlendirilmiştir. Bu durum insanların, ilk başlarda pekte bilgi sahibi olunmayan bu hastalıkla ilgili korku duygusu geliştirmesine sebep oldu (Üstünoldu, 2022:2-19). Korku ve panik, duygusal bir dille ve bilim adamlarının toplum içinde tartıştığı görüldüğünde daha da kötüleşmektedir (Ng & Kemp, 2020:752).

Bir sağlık krizinin sağlık çalışanları üzerindeki psikolojik etkisine duyulan ilgi yeni değildir. İnfluenza A H1N1 (2009) ve SARS-CoV-1 (2003) dahil olmak üzere önceki salgınlar sırasında sağlık çalışanlarının psikolojik durumunun değerlendirilmesine özellikle dikkat edilmiştir (El-hage et al., 2020:75). Koronafobi olarak da bilinen koronavirüs kaygısı, korku ve kaygıya dayalı bir duygu yapısıdır (Lee et al., 2020:6) Korkuya hem rasyonel hem de irrasyonel olarak tepki veririz. Akılcı bir yanıt, meydana gelen zarar tehdidini, yani riskleri anlamak ve yönetmektir. Bu durumda Korku olumlu bir güç olabilir, korku karşısında, mantıksız ama yaygın bir tepki paniğe kapılmaktır. Panik, algılanan risk "korkunç" özelliklere sahip olduğunda ortaya çıkar (Ng & Kemp, 2020:752). Pandeminin başlarında Covid-19 ile ilgili sağlık otoriteleri tarafından da yeterli bilgi sahibi olunmadığından hastalıkla ilgili korkunç özellikler üst seviyelerde oluşmuştur. Ayrıca Sağlık iletişiminde korku ögesi en yaygın kullanılan ikna yöntemlerinden biri olup, pandemi sürecinde sorunun ciddiyetinin algılanması ve kişilerin kurallara yüksek uyum göstermelerini sağlamak amacıyla kullanılan yöntemlerden biri olmuştur (Üstünoldu, 2022:16).

Aşırı korku, sosyal ve ekonomik sonuçlarla (örneğin, iş kaybı, düşük kazanç, ilişki sorunları) birleştiğinde, bireylerde psikolojik sıkıntılara yol açabilecek akılcı olmayan düşünceyi kolaylaştırma kapasitesine sahiptir (Sakib et al., 2021:2-3).

Pandeminin ilk aşamasında uzmanlar bedensel sağlığı korumak için nelerin yapılması gerektiğini açıklarken, hastalık yayıldıkça ruh sağlığını korumanın da önemini vurgulamaya başlamışlardır. Salgının bireylerde çaresizlik, hastalık ve ölüm duygularını tetiklediği söylenebilir. (Bakioğlu et al., 2020:2370). Bu bağlamda yapılan pek çok çalışmada sağlık çalışanları arasında virüs ile enfekte olma korkusu oldukça yaygındır. Örneğin Brezilya’da sağlık profesyonellerinde Covid-19 pandemisi bağlamında stres, anksiyete ve depresyon semptomlarının yaygınlığını değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada, Araştırmaya katılan 529 kişiden, Toplam 402 (%75,9) katılımcı SARS-CoV-2 ile enfekte olma korkusunu bildirmiştir (Pereira et al., 2022).

Sağlık çalışanlarının koronavirüs salgınıyla mücadelenin ön saflarında etkin bir şekilde çalışabilmeleri için fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, dünya çapında birçok sağlık çalışanı, Covid-19 enfeksiyonu ve ölüm sayısı arttıkça ve tıbbi kaynaklar azaldıkça bu pandeminin ezici baskısını daha fazla hissetmektedir. Çin'deki hastane çalışanları ile ilgili son raporlarda, sağlık çalışanlarının önemli bir kısmı depresyon, anksiyete ve uykusuzluk yaşamakta ve bu durumun, hastalığı arkadaşlarına ve aileye virüs bulaştırma korkusu gibi birçok faktöre bağlanabileceğine inanılmaktadır(Lee et al., 2020:6).

Pandemide sağlık çalışanları, kendi yaşamlarına yönelik bilinmeyen bir tehditle karşı karşıya kalıp, enfekte hastaların bakımıyla ilgilenmişlerdir. Aşırı iş yükü, bulaşma korkusu, baskı altında olma hissi, spesifik ilaçların eksikliği ve toplumdan soyutlanma, Covid-19 salgını sırasında sağlık çalışanlarının karşılaştığı başlıca sorunlardır. Covid-19 ile enfekte hastalara yardım eden sağlık çalışanları, ayrıca toplum tarafından Pandemiye neden olan virüsün bulaşmasına sebep olma durumları sonucu damgalanma nedeniyle daha fazla stresle karşı karşıya kalmışlardır (Lenzo et al., 2021).

Covid-19 pandemisi, insanların çalışma, yaşama, alışveriş yapma, sosyalleşme ve gelecek planları yapmaya kadar günlük hayatın her alanını hızla ve derinden etkilemiş ve bu değişikliklerin psikolojik etkisi medya tarafından iyi bir şekilde belgelenmiş olsa da bu krizden muzdarip olanların ruh sağlığı bakımı ihtiyaçları nispeten ihmal edilmiştir. Önceki küresel salgınlar üzerine yapılan araştırmalarda, pandemide insanların yüksek düzeyde stres, genel stres, kaygı, sağlık kaygısı ve intihar eğilimi travma sonrası deneyim sergileme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu araştırma dizisinde koronavirüs kaygısının "koronafobi" olarak da adlandırıldığına dikkat etmek önemlidir (Lee et al., 2020:1).

Covid-19 salgını, Covid-19 enfeksiyonu kapma korkusu, bireylerin ruh sağlığını etkileyerek depresyona neden olabilmektedir, pandeminin erken döneminde ve sonrasında yapılan çalışmalarda bu durum ortaya konulmaktadır. Ön saflarda yer alan sağlık çalışanlarında karantinaya alınma korkusu, aile ve arkadaşlarına virüs bulaşması korkusu, meslektaşlarına hasta gibi bakma, damgalanma ve mahallelerindeki diğer kişiler tarafından reddedilme korkusu nedeniyle geçici ve uzun vadeli psikiyatrik semptomlara karşı savunmasız oldukları, ayrıca ölüm korkusu, yalnızlık, can sıkıntısı, kaygı, depresyon, sosyal izolasyon, bulaşma ve (aşırı durumlarda) intihar düşünceleri uzun vadeli sorunlara neden olabileceği ifade edilmektedir (Sakib et al., 2021:5-17).

Ülke ve dünya gündemini pandeminin ilan edildiği 11 Mart 2020'den itibaren meşgul eden Covid-19 ülkelerdeki farklı sosyal gurupları değişen oranlarda etkilemiştir. Bu çalışmada hastanelerde çalışan sosyal guruplar içerisinde sosyo- kültürel olarak daha az avantajlı grup olan destek personelleri (klinik destek personeli, temizlik personeli, hasta karşılama yönlendirme, veri giriş personeli) arasında Covid-19 enfeksiyonu korkusu ve bunun mental sağlık belirleyicileri olan depresyon, anksiyete ve stres ile ilişkileri demografik özellikler ve bazı belirleyici özellikler açısından incelenmiştir. Sağlık profesyonelleri arasında ve toplumun değişik katmanlarında yapılan Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri olan depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile çalışmamızda yer alan gurupların benzerlik ve farklılıkları incelenmiştir.

ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Pandemi sürecinde pek çok meslek grubunun covid-19 korkusu ve depresyon anksiyete stres düzeyleri ile ilgili çalışmalar yapılmış olup, sağlık çalışanları açısından da hekim, hemşire, diş hekimi gibi çalışanların covid-19 korkusu ve depresyon anksiyete stres düzeyleri sıklıkla araştırma konusu olmuştur.

Bu çalışmada ise sağlık sektöründe tıpkı hekim hemşire gibi hastanede kliniklerde çalışan destek personellerinin (temizlik, klinik destek, hasta karşılama yönlendirme, hasta kayıt veri giriş, sekreter) covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicisi olan depresyon anksiyete, stres düzeylerinin ölçümü yapılmıştır.

Araştırmada yanıtı aranan sorular şunlardır: a) Sağlık sektöründeki destek personellerinin (temizlik, klinik destek, hasta karşılama ve yönlendirme, hasta kayıt sekreteri) Covid-19 korkusunun mental sağlık belirleyicileri üzerinde etkisi var mıdır? b) Sağlık sektöründeki destek personellerinin meslek guruplarına göre, Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete, stres) arasında fark var mıdır? c) Destek personelinin yaşa göre Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri olan depresyon, anksiyete ve stres puanları arasında fark var mıdır d) Destek personellerinin cinsiyetine göre Covid-19 korkusu puanları ve mental sağlık belirleyicileri arasında fark var mıdır? e) Destek personellerinin eğitim durumlarına göre Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri puanları arasında fark var mıdır? f) Destek personellerinin medeni durumlarına göre Covid-19 korkusu puanları ve mental sağlık belirleyicileri puanları arasında fark var mıdır g) Destek personellerinin kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri arasında anlamlı fark var mıdır? h) Destek personellerinin Çocuğu olup olmamasına göre Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri arasında anlamlı fark var mıdır? i) Destek personellerinin kiminle yaşadığına göre Covid-19 korkusu puanları ve mental sağlık belirleyicileri arasında fark var mıdır? j) Destek personellerinin sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığına göre Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri arasında fark var mıdır? k) Destek personellerinin Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri arasında fark var mıdır?

YÖNTEM

Koronavirüs Kaygı Ölçeği (CAS; Lee, 2020) pandemik krizin korku ve belirsizliğinden özellikle etkilenenleri belirlemeye yardımcı olmak için yakın zamanda oluşturulmuştur. CAS, sağlık uzmanlarına ve araştırmacılara COVID-9 kriziyle ilişkili olası işlevsiz kaygı vakalarını belirlemede verimli ve etkili bir şekilde yardımcı olmak için tasarlanmış 5 maddelik bir ruh sağlığı tarama aracıdır. CAS'ın her bir maddesi, koronavirüsle ilgili düşüncelere veya bilgilere karşı psikolojik temelli farklı bir korku veya kaygı tepkisini gösterir (Lee et al., 2020:1). Bu çalışmada Artan vd. (2021) Covid-19 Korkusu Ölçeği Türkçe versiyonu kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Kartal Dr. Lütfi Kırdar Şehir Hastanesi destek personelleri (Klinik destek, hasta karşılama ve yönlendirme, temizlik, hasta kayıt veri giriş personelleri) oluşturmaktadır. Nicel veri toplama yönteminin tercih edildiği bu çalışmaya 305 destek personeli gönüllü olarak katılım sağlamış, soruların tamamını dolduran 302 çalışanın verileri analize dahil edilmiştir. Çalışmanın verileri 22-02-2022 ve 30-04-2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Veriler Google form aracılığıyla online ve yüz yüze olarak destek personellerine ulaştırılmıştır. Araştırma İstanbul Üsküdar Üniversitesi, Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 30 Ocak 2022 tarihli, 2022-13 sayılı kararınca verilen izinle gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada destek personellerinin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulan tanımlayıcı genel sorular, Covid-19 korkusunun belirlemek amacıyla Artan vd. (2021) Covid-19 Korkusu Ölçeği Türkçe versiyonu (ölçeğin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,867; Spearman-Brown 0,900; Guttman Split-Half 0,888 olarak bulunmuştur), Depresyon, Stres ve Anksiyete düzeyleri için Sarıçam (2018) Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS-21) Türkçe Versiyonu kullanılmıştır (Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı depresyon alt ölçeği için $\alpha=0.87$, anksiyete alt ölçeği için $\alpha=0.85$ ve stres alt ölçeği için $\alpha=0.81$ olarak değerlendirilmiştir) (Artan et al., 2021)(Sarıçam, 2018).

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcılara ait bazı tanımlayıcı özellikler

		n	%
Katılımcının yaşı	18-29 yaş arası	94	30.8
	30 yaş üzeri	208	69.2
Cinsiyet	Kadın	171	57.0
	Erkek	131	43.0
Eğitim durumu	İlkokul-Ortaokul	81	27.5
	Lise	112	36.7
	Üniversite	108	35.4
Medeni durumu	Bekar	110	36.1
	Evli	192	63.9
Çocuk sayısı	Yok	104	34.1
	1-3 Arası	187	62.3
	3'ten Fazla	11	3.6
Kiminle yaşıyor	Yalnız	39	12.8
	Eş ve Çocuklar ile	176	58.7
	Anne ve Babası ile	48	15.7
	Diğer	39	12.8
Hangi sağlık meslek Grubuna Mensupsunuz?	Temizlik hizmetleri	193	63.3
	Hasta karşılama ve yönlendirme hizmetleri	44	14.4
	Klinik destek hizmetleri	34	11.1
	Veri giriş - sekreterlik hizmetleri	32	10.5
Kronik ya da ruhsal rahatsızlığımız var mı?	Var	62	20.3
	Yok	240	79.7
Sağlık sektöründe ne kadar zamandır çalışıyor	1-5 Yıl arası	150	49.6
	6-10 Yıl arası	64	21.2
	11 Yıl ve üstü	88	29.2
Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ya da pandemi dışı birimde çalışma durumu	Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım	106	35.1
	Pandemi dışı birimler	196	64.9

Araştırmaya katılan destek personelleri %69,2'si 30 yaş üzeri, %57'si kadın ve %36,7'si lise mezunudur. %63,9'u evli, %62,3'ü 1 ile 3 çocuk sahibi, %58,7'si ailesi ve çocukları ile yaşamaktadır. Araştırmamıza katılan personellerden %63,3'ü temizlik hizmetlerinde çalışmakta olup, %79,7'sinin kronik rahatsızlığı bulunmaktadır. %49,6'sı bu sektörde 5 yıl ve daha az süredir çalışmaktadır. ve %64,9'u pandemi sürecinde pandemi dışı birimlerde çalışmıştır. Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımlarda çalışanlardan %56,6'sı 1 yıldan fazla pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışmıştır.

Tablo 2. Sağlık Sektöründeki Destek Personelinin Covid-19 Korkusunun Mental Sağlık Belirleyicileri üzerine etkisi

Bağımsız değişken	Bağımlı değişken	B	Std.hata	(β)	t	R	R ²	F	P
Covid-19 Korkusu	Depresyon	2,844 2,542	0,308 0,047	0,951	9,242 53,769	0,951	0,905	2891.073	0,000
	Anksiyete	2,764 2,868	0,372 0,065	0,930	7,430 44,164	0,930	0,865	1950.496	0,000
	Stres	0,558 2,604	0,384 0,052	0,944	1,455 49,808	0,944	0,891	2480.825	0,000

Tablo 2 de sağlık sektöründeki destek personellerinin, Covid-19 korkusunun depresyon, anksiyete ve stres üzerine etkisini belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılarak sonuçları gösterilmiştir. Sağlık sektöründeki destek personellerinin Covid-19 korkusu puanları, depresyon puanları istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlı etkiye (R:0,951, R²:0,905, p<0,05), anksiyete puanlarına yüksek düzeyde anlamlı etkiye (R:0,930, R²:0,865, p<0,05), stres puanlarına yüksek düzeyde anlamlı etkiye (R:0,944, R²:0,891, p<0,05) sahiptir.

Tablo 3. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin sağlık meslek gruplarına göre Covid-19 korkusu arasındaki fark (Oneway Anova)

	Hangi sağlık meslek grubu	n	\bar{x}	SS	sd	F	P	Anlamlı Fark
Covid-19 Korkusu	Temizlik personeli	192	20.19	6.76	3	8,60	0,000	Temizlik personeli ile diğer destek personelleri arasında
	Hasta karşılama ve yönlendirme Personeli	44	16.93	7.86				
	Klinik Destek personeli	34	15.65	4.30				
	Veri giriş-sekreterlik hizmetleri personeli	32	15.88	6.06				

Sağlık Sektöründeki destek personellerinin, sağlık meslek gruplarına göre Covid-19 korkusu puanlarını karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilen ilişkili örneklem için tekyönlü varyans analizi test sonuçları tabloda gösterilmiştir. Destek personellerinin meslek gruplarına göre, Covid-19 korkusu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Destek personellerinin meslek gruplarına göre temizlik personeli ortalamasının ($X=20,19$), hasta karşılama ve yönlendirme personeli ($X=16,93$), Klinik destek personeli ($X=15,65$) veri giriş sekreterlik hizmeti personeli ($X=15,88$) en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlemlenmiştir ($F(3-302)=8,60$, $p<0,000$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,080$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın temizlik personeli ile diğer destek personelleri puanları arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin sağlık meslek gruplarına göre mental sağlık belirleyicileri arasındaki fark (Oneway Anova)

	Hangi sağlık meslek grubu	n	\bar{x}	SS	sd	F	P	Anlamlı Fark
Depresyon	Temizlik personeli	192	5.19	4.71	3	2,04	0,107	Temizlik personeli ile Hasta Karşılama ve Yönlendirme personeli arasında
	Hasta karşılama ve yönlendirme Personeli	44	3.48	4.10				
	Klinik Destek personeli	34	4.21	3.80				
	Veri giriş-sekreterlik hizmetleri personeli	32	4.38	4.24				
Anksiyete	Temizlik personeli	192	4.73	4.06	3	3,27	0,021	Temizlik personeli ile Hasta Karşılama ve Yönlendirme personeli arasında
	Hasta karşılama ve yönlendirme Personeli	44	3.05	2.98				
	Klinik Destek personeli	34	3.56	3.64				
	Veri giriş-sekreterlik hizmetleri personeli	32	3.41	3.91				
Stres	Temizlik personeli	192	6.42	4.45	3	2,96	0,032	Temizlik personeli ile Hasta Karşılama ve Yönlendirme personeli arasında
	Hasta karşılama ve yönlendirme Personeli	44	4.50	3.81				
	Klinik Destek personeli	34	5.94	4.42				
	Veri giriş-sekreterlik hizmetleri personeli	32	4.97	4.05				

Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin meslek gruplarına (temizlik, klinik destek, hasta karşılama, veri giriş sekreter) göre, depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla gerçekleştirilen ilişkisiz gruplar için tek yönlü varyans analiz sonucu tabloda gösterilmiştir. Destek personellerinin meslek gruplarına göre depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenememiştir ($p>0,05$).

Sağlık sektöründeki destek personellerinin meslek gruplarına göre anksiyete puan ortalamasının, temizlik personeli için ($X=4,73$), hasta karşılama personeli ($X=3,05$), Klinik destek personeli ($X=3,56$) veri giriş sekreterlik personeli için ($X=3,41$) ve en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlemlenmiştir ($F(3-302)=3,27$, $p<0,021$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,032$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın hasta karşılama personelleri ile temizlik personellerinin puanları arasında olduğu görülmüştür.

Sağlık sektöründeki destek personellerinin sağlık meslek gruplarına göre stres puan ortalamasında temizlik personeli ortalamasının ($X=6,42$), hasta karşılama ve yönlendirme personeli ($X=4,50$), Klinik destek personeli ($X=5,94$) veri giriş sekreterlik personeli ($X=4,97$) olduğu ve en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlemlenmiştir ($F(3-302)=2,96$, $p<0,032$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,029$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın, temizlik personeli ile hasta karşılama personelleri arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Sağlık sektöründeki destek personelinin yaşa göre covid-19 korkusu arasındaki fark (Independent-T Testi)

	Yaş	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Covid-19 Korkusu	18-29 yaş arası	94	17.35	6.54	302	-2,390	0,017
	30 yaş ve üstü	208	19.38	6.95			

Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin yaşa göre Covid-19 Korkusu puanları arasında yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları tabloda gösterilmiştir. Buna göre sağlık sektöründeki destek personellerinin yaşa göre Covid-19 korkusu puan ortalamasında 18-29 yaş arası bireyler ($\bar{x}=17,35$) 30 yaş ve üstü bireyler ($\bar{x}=19,38$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($t(302)=0,017$, $p<0,05$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,019$) bu farkın düşük olduğunu göstermektedir. Destek personelleri arasında yaş değişkeni, Covid-19 korkusu üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. 30 yaş ve üstü personellerin 18-29 yaş arası personellere göre Covid-19 korkusu algıları daha yüksektir.

Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin yaşa göre, depresyon, anksiyete ve stres puanları arasında bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Buna göre Destek personellerinin yaşa göre depresyon puan ortalamasında 18-29 yaş arası bireyler ($X=4,80$) ile 30 yaş ve üstü bireyler ($X=4,72$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($t(305)=-0,137$, $p>0,05$). Destek personellerinin yaş değişkeni depresyon puanları için etkisi olan bir değişken değildir. Destek personellerinin yaşa göre anksiyete puan ortalamasında 18-29 yaş arası bireyler ($X=4,21$) ile 30 yaş ve üstü bireyler ($X=4,21$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($t(305)=-0,003$, $p>0,05$). Destek personellerinin yaşı anksiyete puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir. Destek personellerinin yaşa göre stres puanı ortalamasında 18-29 yaş arası bireyler ($X=6,43$) ile 30 yaş ve üstü bireyler ($X=5,71$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($t(305)=-1,319$, $p>0,05$). Destek personellerinin yaş değişkeni, stres puanları üzerinde etkisi olan bir değişken değildir.

Hastane destek personellerinin cinsiyetine göre Covid-19 Korkusu puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla, bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Buna göre destek personellerinin cinsiyetine göre Covid-19 korkusu puan ortalamasında erkek bireyler ($\bar{x}=18,40$) ile kadın bireyler ($\bar{x}=19,00$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($t(302)=0,720$, $p>0,05$). Destek personellerinin cinsiyeti, Covid-19 korkusu puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir.

Destek personellerinin cinsiyet değişkenine göre depresyon, anksiyete ve stres puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Buna göre destek personellerinin cinsiyetine göre depresyon puan ortalamasında erkek ($X=4,63$) ile kadın bireyler ($X=4,82$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($t(305)=0,343$, $p>0,05$). Destek personellerinin cinsiyeti, depresyon puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir.

Destek personellerinin cinsiyetine göre anksiyete puan ortalamasında erkek bireyler ($X=4,37$) ile kadın bireyler ($X=3,99$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($t(305)=0,833$, $p>0,05$). Destek personellerinin cinsiyeti, anksiyete puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir. Destek personellerinin cinsiyetine göre, stres puan ortalamasında erkek bireyler ($X=4,02$) ile kadın bireyler ($X=4,78$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($t(305)=0,957$, $p>0,05$). Destek personellerinin cinsiyeti stres puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir.

Tablo 6. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin eğitim durumlarına göre Covid-19 korkusu arasındaki fark (Oneway Anova)

	Eğitim Durumu	n	\bar{x}	SS	sd	F	P	Anlamlı Fark
Covid-19 Korkusu	İlkokul-Ortaokul	84	20,30	6,56	2	7,25	0,001	Üniversite ile ilkökul-ortaokul/lise
	Lise	112	19,32	6,71				
	Üniversite	108	16,76	6,95				

Destek personellerinin Covid-19 korkusu puanlarının eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini ölçmek amacıyla, ilişkili örneklem için tekyönlü varyans analizi test sonuçları tabloda gösterilmiştir. Destek personellerinin eğitim durumlarına göre Covid-19 korkusu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Destek personellerinin eğitim durumlarına göre ilkökul-orta okul mezunu ortalamasının ($X=20,30$), Lise mezunu ortalamasının ($X=19,32$), üniversite mezunu ortalamasının ($X=16,76$) en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($F(2-303)=7,25$, $p<0,001$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,046$) bu farkın düşük olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testine göre, anlamlı farkın Üniversite mezunları ile ilkökul-ortaokul/Lise mezunları destek personelleri puanları arasında olduğu görülmüştür.

Destek personellerinin eğitim durumlarına göre, depresyon, anksiyete ve stres puanları arasındaki farkı belirlemek amacıyla, ilişkisiz gruplar için tek yönlü varyans analiz yapılmıştır. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin eğitim durumlarına göre, depresyon, anksiyete, stres puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 7. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin medeni durumlarına göre Covid-19 korkusu puanları arasındaki fark (Independent-T Testi)

	Medeni durum	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Covid-19 Korkusu	Bekar	110	16,87	6,49	302	-3,516	0,001
	Evli	194	19,71	6,93			

Destek personellerinin medeni durum değişkenine göre, Covid-19 korkusu ve medeni durum arasında anlamlı farklılığın bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen, ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları tabloda gösterilmiştir. Bekar destek personellerinin Covid-19 korkusu puan ortalaması ($X_{Bekar}=16,87$) ile evli personellerin puan ortalaması ($X_{Evli}=19,71$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($t(305)=-3,516$, $p<0,05$). Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,39$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Destek personelleri arasında medeni durum değişkeni Covid-19 korkusu üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Evli destek personellerinin bekar personellere göre Covid-19 korkusu algıları daha yüksektir.

Tablo 8. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin medeni durumuna göre mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete, stres) arasındaki fark (Independent-T Testi)

	Medeni durum	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Depresyon	Bekar	110	4.24	4.08	302	-1,488	0,138
	Evli	194	5.00	4.71			
Anksiyete	Bekar	110	3.57	3.41	302	-2,167	0,031
	Evli	194	4.57	4.12			
Stres	Bekar	110	5.49	4.05	302	-1,338	0,182
	Evli	194	6.18	4.52			

Destek personellerinin medeni durum değişkenine göre depresyon, anksiyete ve stres puanları arasındaki farkı belirlemek için gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testi sonucu Tablo 8'de gösterilmiştir. Destek personellerinin medeni durumuna göre depresyon puan ortalamasında bekar personeller ($X_{Bekar}=4,24$) ve evli personeller ($X_{Evli}=5,00$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($t(302)=-1,138$, $p>0,05$). Bu durumda medeni durum değişkeni depresyon üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Destek personellerinin medeni durumuna göre anksiyete puan ortalamasında bekar personeller ($X_{Bekar}=3,57$) ve evli personeller ($X_{Evli}=4,57$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($t(302)=-2,167$, $p<0,05$). Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,015$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durumda cinsiyet değişkeninin anksiyete üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Gruplar arasında evli personellerin anksiyete düzeyi, bekar personellere göre daha yüksektir. Destek personellerinin medeni durumuna göre stres puan ortalamasında bekar personeller ($X_{Bekar}=5,49$) ve evli personeller ($X_{Evli}=6,18$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($t(302)=-1,338$, $p<0,05$). Bu durumda medeni durum değişkeni stres üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Destek personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre Covid-19 korkusu puanlarında anlamlı farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır. Kronik rahatsızlığı olan destek personellerinin Covid-19 korkusu puan ortalaması ($X_{var}=18,19$) ile kronik rahatsızlığı olmayanların puan ortalaması ($X_{yok}=18,81$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($t(302)=-0,621$, $p>0,05$). Bu durumda personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmaması Covid-19 Korkusu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Destek personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre depresyon, anksiyete ve stres puanları arasındaki farkı belirlemek amacıyla gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır. Destek personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre depresyon puan ortalamasında Kronik rahatsızlığı olan personeller ($X_{var}=5,31$) ve kronik rahatsızlığı olmayan personeller ($X_{yok}=4,58$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($t(302)=-1,142$ $p>0,05$). Bu durumda personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmaması değişkeni depresyon üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Destek personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre anksiyete puan ortalamasında Kronik rahatsızlığı olan personeller ($X_{var}=4,59$) ve olmayan personeller ($X_{yok}=4,11$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($t(302)=-0,857$ $p>0,05$). Bu durumda personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmaması değişkeni anksiyete üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Destek personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre stres puan ortalamasında Kronik rahatsızlığı olan personeller ($X_{var}=6,67$) ve olmayan personeller ($X_{yok}=5,72$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. ($t(305)=-1,528$ $p>0,05$). Bu durumda personellerinin Kronik rahatsızlığı olup olmaması değişkeni stres üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Destek personellerinin Çocuğu olan ve olmayanlar için Covid-19 korkusunu puanları arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır. Çocuğu olmayan destek personellerinin Covid-19 korkusu puan ortalaması ($X_{yok}=16,93$) çocuğu olan destek personellerinin puan ortalaması ($X_{var}=19,70$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($t(302)=-3,379$, $p<0,05$). Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,037$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Destek personelleri arasında Çocuk sahibi olup olmaması, Covid-19 korkusunu üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Çocuğu olan destek personellerinin çocuğu olmayan personellere göre Covid-19 korkusu algıları daha yüksektir.

Destek personellerinin çocuğu olup olmamasına göre mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete ve stres) arasındaki farkı belirlemek için t testi yapılmıştır. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin çocuğu olup olmamasına göre depresyon puan ortalamasında çocuğu olmayan personeller ($X_{yok}=4,38$) ve çocuğu olan personeller ($X_{var}=4,93$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($t(302)=-0,314$, $p>0,05$). Bu durumda personellerinin çocuğu olup olmaması değişkeni depresyon üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Destek personellerinin çocuğu olup olmamasına göre anksiyete puan ortalamasında çocuğu olmayan personeller ($X_{var}=3,48$) ve çocuğu olan personeller ($X_{yok}=4,60$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($t(305)=-2,377$, $p<0,05$). Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,018$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Buna göre çocuk sahipliği değişkeni anksiyete üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Çocuğu olan destek personellerinin olmayanlara göre anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Destek personellerinin çocuğu olup olmamasına göre stres puan ortalamasında çocuğu olmayan personeller ($X_{yok}=5,49$) ve evli personeller ($X_{var}=6,67$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($t(305)=-1,282$, $p>0,05$). Bu durumda personellerinin çocuğu olup olmaması değişkeni stres üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Destek personellerinin kiminle yaşadığına göre Covid-19 korkusu puanlarındaki farklılığı belirlemek amacıyla tekyönlü varyans analizi yapılmıştır. Destek personellerinin kiminle yaşadığına göre Covid-19 korkusu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Destek personellerinde yalnız yaşayanların ortalamasının ($X=15,28$), eş ve çocuklar ile ($X=20,07$), anne ve babası ile ($X=17,52$) ve diğer seçeneği ($X=17,97$) arasında en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlemlenmiştir ($F(3-302)=6,25$, $p<0,000$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,065$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın yalnız yaşayanlar ile eş ve çocuklar ile yaşayan destek personelleri puanları arasında olduğu görülmüştür.

Destek personellerinin kiminle yaşadığına göre mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete, stres) arasındaki farkı belirlemek amacıyla ilişkisiz gruplar için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin kiminle yaşadığına göre depresyon, anksiyete, stres puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 9. Sağlık sektöründeki destek personellerinin sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığına göre Covid-19 korkusu arasındaki fark (Oneway Anova)

	Sağlık sektöründe ne kadar süredir çalışıyor	n	\bar{x}	SS	sd	F	P
Covid-19 Korkusu	1-5 Yıl Arası	150	18.37	6.84	2	0,779	0,460
	6-10 Yıl Arası	64	19.66	7.48			
	11 Yıl ve Üstü	88	18.73	6.52			

Destek personellerinin sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığına göre Covid-19 korkusu puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız gruplar için oneway Anova analiz sonucu tablo da gösterilmiştir. Buna göre destek personellerinin sağlık çalıştıkları süreye göre Covid-19 Korkusu puan ortalamasında 1-5 Yıl Arası çalışan personeller ($X=18,37$), 6-10 Yıl Arası çalışan personeller ($X=19,66$) 11 Yıl ve üstü çalışan personeller ($X=18,73$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($F(302)=0,779$, $p>0,05$). Destek personelleri arasında sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığı, Covid-19 korkusuna etkisi olan bir değişken değildir.

Tablo 10. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığına göre mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete, stres) arasındaki fark (Oneway Anova)

	Sağlık sektöründe ne kadar süredir çalışıyor	n	\bar{x}	SS	sd	F	P
Depresyon	1-5 Yıl Arası	150	5.03	4.49	2	2,064	0,129
	6-10 Yıl Arası	64	5.19	5.14			
	11 Yıl ve Üstü	88	3.93	3.95			
Anksiyete	1-5 Yıl Arası	150	4.32	3.82	2	1,859	0,158
	6-10 Yıl Arası	64	4.80	4.68			
	11 Yıl ve Üstü	88	3.60	3.35			
Stres	1-5 Yıl Arası	150	6.25	4.21	2	1,698	0,185
	6-10 Yıl Arası	64	6.17	4.72			
	11 Yıl ve Üstü	88	5.22	4.31			

Destek personellerinin sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığına göre depresyon, anksiyete, stres puanlarında yarattığı farkı belirlemek amacıyla gerçekleştirilen ilişkisiz gruplar için tek yönlü varyans analiz sonucu tablo da gösterilmiştir. Destek personellerinin sağlık sektöründe çalıştıkları süre, depresyon, anksiyete, stres puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 11. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre Covid-19 korkusu arasındaki fark (Independent-T Testi)

	Çalışma durumu	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Covid-19 korkusu	Pandemi servisi ve Pandemi yoğun bakım	106	18,34	6,97	302	-0,758	0,499
	Pandemi dışı birimler	196	18,97	6,84			

Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre Covid-19 Korkusu puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız gruplar için t testi sonuçları tablo da gösterilmiştir. Buna göre sağlık sektöründeki destek personellerinin Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre Covid-19 korkusu puan ortalamasında pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışan bireyler ($\bar{x}=18,33$) Pandemi dışı birimlerde çalışan bireyler ($\bar{x}=18,96$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. ($t(302)=-0,758$, $p>0,05$). Destek personellerinin Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumu covid-19 korkusu puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir.

Tablo 12. Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete, stres) puanları arasındaki fark (Independent-T Testi)

	Çalışılan Alan	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Depresyon	Pandemi servisi ve Pandemi yoğun bakım	106	5.53	4.61	302	-2,237	0,026
	Pandemi dışı birimler	196	4.32	4.40			
Anksiyete	Pandemi servisi ve Pandemi yoğun bakım	106	5.06	4.11	302	-2,796	0,006
	Pandemi dışı birimler	196	3.76	3.72			
Stres	Pandemi servisi ve Pandemi yoğun bakım	106	6.70	4.20	302	-2,255	0,025
	Pandemi dışı birimler	196	5.52	4.40			

Destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumlarına göre depresyon, anksiyete, stres puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız gruplar için t testi analiz sonucu Tablo-12'de gösterilmiştir. Destek personellerinin depresyon puan ortalamasında pandemi servisi, pandemi yoğun bakım ($X_{\text{pandemi}}=5,53$) ve pandemi dışı birimlerde çalışanlar ($X_{\text{pandemi dışı}}=4,32$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($t(302)=-2,237$, $p<0,05$). Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,016$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durumda pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma değişkeni depresyon üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Gruplar arasında pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışan personellerin depresyon düzeyi pandemi dışı birimlerde çalışan personellere göre daha yüksektir.

Destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre anksiyete puan ortalamasında pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışan personeller ($X_{\text{pandemi}}=5,06$) ve pandemi dışı birimlerde çalışanlar ($X_{\text{pandemi dışı}}=3,76$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($t(302)=-2,796$, $p<0,05$). Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,025$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durumda pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumu değişkeni anksiyete üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Gruplar arasında pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışan personellerin anksiyete düzeyi pandemi dışı birimlerde çalışan personellere göre daha yüksektir.

Destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre stres puan ortalamasında pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışan personeller ($X_{\text{pandemi}}=6,70$) ve pandemi dışı birimlerde çalışan ($X_{\text{pandemi dışı}}=5,52$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($t(302)=-2,255$, $p<0,05$). Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,017$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durumda pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumu değişkeni stres üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Gruplar arasında pandemi servisi ve pandemi yoğun bakımda çalışan personellerin stres düzeyi pandemi dışı birimlerde çalışan personellere göre daha yüksektir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamızda, sağlık sektöründeki destek personellerinin; temizlik personeli, hasta karşılama ve yönlendirme personeli, Sekreterlik-veri giriş personeli, Klinik Destek personeli sağlık meslek grupları göre Covid-19 korkusu puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığına bakılmıştır. Covid-19

puanları arasında anlamlı farkın temizlik personeli ile diğer destek personelleri puanları arasında olduğu tespit edilmiştir. **Temizlik personellerinin Covid-19 korkusu diğer destek personellerine göre daha yüksektir.**

Çin'in Wuhan kentindeki Covid-19 salgını sırasında ön cephe hemşirelerinin tükenmişlik, kaygı, depresyon ve korku durumları ve bunlarla ilişkili faktörler: Büyük ölçekli kesitsel çalışmada, Çin'in Wuhan kentindeki iki hastaneden toplam 2.014 uygun ön cephe hemşiresinin katıldığı çalışmada, Covid-19 korkusu; Yok yada düşük korku %8.3(177 kişi), Orta derece korku %28.0(564), Şiddetli korku %63.2 (1273) kişi olarak bulunmuştur (Hu et al., 2020:6). "Sağlık çalışanlarının Covid-19 korku düzeylerinin uyku kalitesi, yorgunluk şiddeti ile ilişkisinin değerlendirilmesi" adlı çalışmada katılımcıların mesleklerine göre Covid-19 korkusu puanları karşılaştırılmıştır. Hekim, hemşire-ebe ve diğer yardımcı sağlık personeli olarak 3 grupta kategorileştirilmiş ve gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. (Taşkın, 2021:27) Covid-19 pandemi sürecinde bir hastanede çalışan ebe ve hemşirelerle yapılan bir başka çalışmada mesleklerine göre katılımcıların Covid-19 korku düzeyleri incelenmiş ve mesleklerine göre katılımcıların Covid-19 korku düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. (Güven, 2021:33)

Çalışmamıza katılan sağlık sektöründeki destek personellerinin meslek gruplarına göre depresyon puan ortalamalarında anlamlı fark tespit edilememiştir. Anksiyete puan ortalamasında gerçekleştirilen test sonucu anlamlı fark olduğu belirlenmiş bu farkın temizlik personeli ile hasta karşılama ve yönlendirme personelleri puanları arasında olduğu görülmüştür. Stres puan ortalamasında ise anlamlı farkın yine temizlik personeli ile hasta karşılama ve yönlendirme personelleri puanları arasında olduğu tespit edilmiştir. Temizlik personellerinin anksiyete ve stres düzeyleri hasta karşılama ve yönlendirme personellerine göre daha yüksektir.

Çinde Covid-19'a Maruz Kalan Sağlık Çalışanları Arasında Ruh Sağlığı Sonuçlarıyla İlişkili Faktörler adlı, toplam 1257 kişi ile yapılan çalışmada, 764'ü (%60,8) hemşire, 493'ü (%39,2) doktor olarak Wuhan'da ki hastanelerde çalışıyordu. Katılımcıların önemli bir oranı %50,4'ü depresyon, %44,6'sı anksiyete, %34'ü uykusuzluk ve %71,5'i sıkıntı semptomları bildirmiştir. Hemşireler, kadınlar, ön saflarda çalışan sağlık çalışanları ve Çin'in Wuhan kentinde çalışanlar, ruh sağlığı semptomlarının tüm ölçümlerinde diğer sağlık çalışanlarına göre daha ciddi dereceler bildirdiler (Lai et al., 2020:4-5). Bangladeş'teki genel nüfus ve sağlık meslek mensupları (SMM'ler) arasında Covid-19 korkusu, ruh sağlığı sonuçları ve ilişkili faktörlerin değerlendirildiği çalışmada 834 sağlık çalışanı dahil 3388 kişiden oluşan çalışmada katılımcıların yaklaşık dörtte birinin depresyona sahip olduğu (%27,8) Depresif semptomları olan katılımcıların (hem genel nüfus hem de SMM'ler arasında) önemli ölçüde COVID-19 korkusuna sahip olduğu görülmüştür (Sakib et al., 2021:5-17). "Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında depresyon, anksiyete, stres ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi: Osmaniye Devlet Hastanesi" adlı çalışmada doktor, ebe/hemşire, teknisyen/tekniker ve diğer olarak gruplara ayrılan sağlık çalışanları, meslek gruplarına göre metal sağlık belirleyicileri karşılaştırılmıştır. Depresyon düzeylerinde anlamlı fark bulunamazken anksiyete düzeylerinde ebe/hemşirelerin anksiyete düzeylerinin doktorlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Stres düzeylerinde ise ebe/hemşireler ve teknisyen/teknikerler arasında anlamlı olarak farklılığın olduğu ebe/ hemşirelerin stres puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Çalık 2022: 40-41)

Araştırmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin yaş değişkenine göre Covid-19 korkusu puanları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Buna göre 18-29 arası bireyler ile 30 yaş ve üstü bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Yapmış olduğumuz çalışmada 30 yaş ve üstü personellerin 18-29 yaş arası personellere göre Covid-19 korkusu algıları daha yüksektir.

Bireylerin Covid-19 korkularını inceleyen bir çalışmada, Covid-19 korkusu puan ortalamalarının, bireylerin yaşları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmış olup, 31-45 yaş aralığındaki bireylerin Covid-19 puan ortalamalarının, 18-30 yaş aralığında bulunanların Covid-19 korkusu puan ortalamalarından anlamlı olarak farklılaştığı ve daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kalafatoğlu, vd.,2021:313). Pandemi sürecinde bireylerin Covid-19 korkusunu ölçmek amacıyla yapılan bir başka çalışmada korona virüs korkusu ölçeğinden alınan puan ortalamaları incelenmiştir. 15-20 arası, 21-39 arası ve 40-60 arası yaş gruplarına ayrılmış ve anlamlı farklılık bulunmuştur. Gruplar arasında ki anlamlı bir farklılığın 15-20 / 21-39 yaş grubunda olanlar ile 40-64 yaş grubunda bulunanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. 40-64 yaş grubu arasında olanların Covid-19 korkusu düzeyi diğer yaş gruplarına göre daha düşüktür. Gencer'e göre yaşın artmasıyla birlikte Covid-19 korkusunun yükselmesi beklenmekte ama araştırmada tam tersi bir sonucun çıkması kültürel bir boyut olan dindarlıkla açıklanabilmektedir (Gencer, 2020:1161-1164).

Bu çalışmada, hastanede çalışan destek personellerinin yaş değişkenine göre mental sağlık belirleyicileri olan depresyon, anksiyete ve stres puanları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Yapmış olduğumuz

çalışmaya göre yaş değişkeni, sağlık sektöründeki destek personellerinde depresyon, anksiyete ve stres üzerine etkisi olan bir değişken değildir.

Covid-19 pandemisinde hekimlerin depresyon, anksiyete, stres düzeyleri ve ilişkili faktörler adlı Türkiye’de yapılan çalışmada, Kadın cinsiyeti, genç yaş, yaşam boyu psikiyatrik bozukluğa sahip olmak ve ön saflarda çalışmak, bağımsız olarak daha kötü psikiyatrik sonuçlarla ilişkiliydi. Ayrıca yukarıdaki faktörlerin DAS depresyon, anksiyete ve stres alt ölçek puanları üzerindeki etkisini belirlemek için bireysel regresyon analizleri yapılmıştır. Bahsedilen değişkenler, her bir alt ölçek puanı ile bağımsız olarak ilişkili olmasına rağmen, sadece yaş, DAS-anksiyete puanları ile ilişkili bulunmamıştır (Elbay et al., 2020:3). Paramedik ve Acil Tıp Teknisyeni personellerinin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini inceleme amacıyla yapılan bir çalışmada, yaş değişkeninin mental sağlık belirleyicileri ile ilişkisi olup olmadığına bakılmıştır. Mental sağlık belirleyicilerinden anksiyete boyutunda, anlamlı bir farklılık olduğu ve yaşın artması ile birlikte katılımcıların anksiyete puan otamasında düşüş olduğu tespit edilmiştir (Sönmez vd. 2022: 229).

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin cinsiyetine göre Covid-19 Korkusu puanları arasında fark olup olmadığına bakılmış ve istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenememiştir. Yapmış olduğumuz çalışmada sağlık sektöründeki destek personellerinin cinsiyeti, Covid-19 korkusu puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir.

ABD’de yaşayan ve örneklemin ulusal düzeyde temsili açısından, katman sonrası ağırlıklı örneklem sonucu 10.368 yetişkinden, 23 Mart 2020 haftasında çevrimiçi yapılan anket doğrultusunda elde edilen veriler neticesinde, Covid-19 ile enfekte olma korkusunu, kendileri veya aileleri için "çok" veya "aşırı" endişe duyan sosyal gruplar, kadınlar, Latinler ve Asyalılar, çocuklu katılımcılar ve kendilerini Demokrat olarak tanımlayanlar, olmuştur (Fitzpatrick et al., 2020:42-45). “Ölüm kaygısı, yaşam doyumu ve Covid-19 korkusu ilişkisi” adlı çalışmada cinsiyet değişkenine göre Covid-19 korkusu ölçeğinde anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmış ve farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmaya göre kadınların Covid-19 korkuları erkeklerden daha fazladır (Sağrıer 2021: 44-45). “Bireylerin Covid-19 Korkularının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada katılımcıların cinsiyetleri açısından Covid-19 korkusu puanları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan çalışmada cinsiyet değişkeninin Covid-19 korkusu üzerinde anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Kalafatoğlu, vd., 2021:311). Klinik olarak anlamlı Covid-19 korku ve kaygısı: Bir psikometrik Koronavirüs Kaygı Ölçeğinin incelenmesi adlı çalışmada, CAS faktör yapısının ırk, cinsiyet ve yaşa göre değişmez olduğunu göstermiş ancak Covid-19 teşhisi konulanlar ile konulmayanlar arasında kadınların, erkeklere oranla daha yüksek Koronavirüs kaygı puanlarına sahip olduğu bildirmiştir (Lee et al., 2020:5).

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin cinsiyetine göre mental sağlık belirleyicileri olan depresyon, anksiyete ve stres puanları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Buna göre erkek ve kadın destek personellerinin depresyon, anksiyete ve stres puanlarında anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

“Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında depresyon, anksiyete, stres ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi: Osmaniye Devlet Hastanesi” adlı çalışmada katılımcıların depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinde cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmada, mental sağlık belirleyicilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların depresyon, anksiyete ve stres düzeyi puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Çalık,2022:36). “Öğretmenlerin Covid-19 korkusunun fiziksel aktivite ile ilişkisi, metal sağlık ve yeme davranışlarına etkisi” adlı çalışmada; Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre depresyon puan ortalamasında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Anksiyete puan ortalamasında ise erkek öğretmenler ile kadın öğretmenler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenememiştir. Stres puan ortalamasında kadın öğretmenlerin stres düzeyi, erkek öğretmenlere göre daha yüksek olarak bulunmuştur (Katra,2021:60-61). “Covid-19 pandemi sürecinde salon hokey süper lig oyuncularında depresyon kaygı ve stresin incelenmesi” adlı çalışmada salon hokey oyuncularının cinsiyetine göre depresyon, anksiyete ve stres puan ortalamalarında farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan çalışmada cinsiyet değişkeninin depresyon, anksiyete ve stres puanları üzerinde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Şahin, 2021:37). Bangladeş’teki genel nüfus ve sağlık meslek mensupları (SMM) arasında Covid-19 korkusu, ruh sağlığı sonuçları ve ilişkili faktörlerin değerlendirildiği çalışmada hem genel popülasyonda hem de SMM’ler de kadınların depresyona daha yatkın olduğu görülmüştür (Sakib et al., 2021:8).

Yapmış olduğumuz çalışmada sağlık sektöründeki destek personellerinin eğitim durumlarına göre Covid-19 korkusu puanları arasında fark olup olmadığı analiz edilmiş ve anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Destek personellerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farkın Üniversite mezunu sağlık destek personelleri ile

ilkokul-ortaokul/Lise mezunu destek personelleri puanları arasında olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu sağlık destek personellerinin İlkokul-ortaokul/Lise personellerine göre Covid-19 korku puanı daha düşüktür.

“Türkiye ve İsveç Vatandaşlarında Covid-19 Korkusunun Depresyon, Anksiyete, Stres ve Ölüm Kaygısı üzerine etkisinin incelenmesi” adlı çalışmada katılımcılar öğrenim durumlarına göre ilköğretim ve lise, lisans, yüksek lisans ve üstü olarak 3 gruba ayrılarak Covid-19 korkusu ölçeği uygulanmıştır. Yapılan araştırmada Covid-19 korkusunun öğrenim durumlarına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Renkal, 2021:35-36). Daha öncede bahsettiğimiz “Ölüm kaygısı, yaşam doyumu ve Covid-19 korkusu ilişkisi” adlı çalışmada katılımcıların eğitim durumlarına göre Covid-19 korkusu arasında ki farka bakılmış ve Lise, lisans ve lisans üstü olarak gruplandırılan katılımcıların Covid-19 korkusu ölçeği ortalamalarında anlamlı farklılık bulunamamıştır (Sağrıer, 2021: 43-45).

Çalışmamızda Sağlık Sektöründeki Destek personellerinin eğitim durumlarına göre mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete, stres) arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Sağlık sektöründeki destek personellerinin eğitim durumlarına göre depresyon, anksiyete, stres puanlarında eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir.

“Covid-19 Sürecinde öz duyarlılık ve psikolojik sağlık ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı çalışmada katılımcılar öğrenim durumlarına göre İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu olarak gruplara ayrılmıştır. Katılımcılardan eğitim durumu ilköğretim olanların depresyon, anksiyete ve stres puanları, orta öğretim ve yüksek öğretim olanlara göre anlamlı olarak farklılaştığı ve daha yüksek olduğu saptanmıştır (Önel, 2021:70). Türkiye'nin Osmaniye İlindeki bir kamu hastanesinde görev yapan sağlık çalışanlarının depresyon, anksiyete, stres ve tükenmişlik düzeylerini inceleyen bir çalışmada, katılımcıların eğitim durumuna göre mental sağlık belirleyicinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Depresyon ve anksiyete düzeylerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Stres düzeylerinde ise gruplar arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Yüksek öğrenim eğitimi alan bireylerin stres düzeyleri lise ve altı eğitim alan bireylerden daha yüksektir. (Çalık, 2022:39). Tüm Dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi dönemi baz alınarak yapılan bir çalışmada afet ve salgınlarda görev almış bireylerin eğitim seviyelerine göre depresyon, anksiyete ve stres puan ortalamaları incelenmiştir. Belirlenen gruplar arasında depresyon ve anksiyete üzerinde anlamlı farklılık tespit edilemezken stres puanları üzerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. İlköğretim mezunu katılımcıların stres düzeyi lise, ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrenim gören katılımcıların stres düzeyinden yüksek olduğu bulunmuştur (Urgan vd., 2021:38-39).

Yapmış olduğumuz çalışmada sağlık sektöründeki destek personellerinin medeni durumlarına göre Covid-19 korkusu arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına bakılmıştır. Sağlık destek personelleri arasında medeni durum değişkenin Covid-19 korkusu üzerinde anlamlı farklılığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Evli destek personellerinin bekar personellere göre Covid-19 korkusu algıları daha yüksek bulunmuştur.

Covid-19 döneminde bir kamu hastanesinde doktor ve hemşirelerin Covid-19 aşısına yönelik tutumları ile Covid-19 korkusu ilişkisini incelenmiş. Yapılan bu çalışmada Covid-19 korku ölçeği ve medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır. Evli olanların Covid-19 korku düzeyi bekarlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Aydın, 2021:35-36). Pandemi sürecinde bireylerin korona virüs korkusunu ölçme amacıyla yapılan bir çalışmada ise bekarların koronavirüs korku düzeyleri evli ya da boşanmış olan katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur (Gencer, 2020:1162).

Yapmış olduğumuz çalışmada sağlık sektöründeki destek personellerinin medeni durumu ile mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete ve stres) puan ortalamaları arasında fark olup olmadığına bakılmış olup, medeni durum değişkeni depresyon ve stres üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değilken, anksiyete üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Gruplar arasında evli personellerin anksiyete düzeyi bekar personellere göre daha yüksektir.

Covid-19 pandemisi döneminde evli bireylerin mental sağlık belirleyicileri üzerine yapılan çalışmada, evli bireylerin %16,8'inde (n=70) depresyon, %15,9'unda (n=66) anksiyete ve %17,8'inde (n=74) stres düzeylerinin yüksek olduğuna işaret edilmektedir. (Ünver & Güloğlu, 2021:527). “Covid-19 pandemilerinde hekimlerin depresyon, anksiyete, stres düzeyleri ve ilişkili faktörler” adlı çalışmada evli ve çocuk sahibi olmanın daha düşük DAS toplam ve alt ölçek puanları oluşturduğu anlaşılmıştır (Elbay et al., 2020:4). “Öğretmenlerin Covid-19 korkusunun fiziksel aktivite ile ilişkisi, mental sağlık ve yeme davranışlarına etkisi” adlı çalışmada; öğretmenlerin medeni durumlarına göre mental sağlık belirleyicileri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir (Katra, 2021: 93-94). “Covid-19 korkusunun 112 çalışanlarının stres, depresyon ve anksiyete düzeylerine etkisi: Malatya 112 örneği” adlı çalışmada katılımcıların depresyon, anksiyete ve Stres puanlarında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan çalışmada katılımcıların evli ya da bekar olması onların depresyon, anksiyete ve stres puanlarında herhangi bir

farklılığa neden olmamaktadır (Alan, 2020:36-37). Başka gruplarda ve zamanlarda yapılan araştırmalarda medeni durum değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres üzerine etkisi ile ilgili farklı araştırma sonuçları tespit edilmiş olup, biz bu farklılığının örneklem gruplarının özelliklerinden kaynaklanabileceğini düşünmekteyiz.

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre Covid-19 korkusu arasında anlamlı farklılığa bakılmış olup, çalışmada sağlık sektöründeki destek personellerinin kronik rahatsızlığı olup olmamasının Covid-19 Korkusu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.

Covid-19 döneminde bir kamu hastanesinde yapılan çalışmada aile hekimliği polikliniğine başvuran hastalara Covid-19 korkusu ölçeği uygulanmış olup, yapılan çalışmada hastaların kronik rahatsızlığı olup olmamasının, Covid-19 korkusu üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır (Aydın, 2021:22-24). “Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs korkusu: Çorum örneği” adlı çalışmada kronik rahatsızlığı olmayan grubun, kronik rahatsızlığı olan gruptan Covid-19 korkusu puan ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiş fakat istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir (Gencer, 2020:1162-1163).

Yapmış olduğumuz çalışmada sağlık sektöründeki destek personellerinin kronik rahatsızlığı olup olmamasına göre depresyon, anksiyete ve stres puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Türkiye’de sağlık sektöründe çalışan bireylerin Covid-19 pandemisine karşı psikolojik tepkilerini ve damgalanma etkisini araştıran bir çalışmada; katılımcıların kronik hasatlık ve diğer risk faktörlerine sahip olup olmama durumuna göre depresyon ve stres puan ortalamaları arasında bir farklılık bulunamamıştır. Katılımcıların Anksiyete puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılığa sahiptir. Kronik hastalık ve diğer risk faktörü öyküsü olanların olmayanlara göre anksiyete ortalamaları daha yüksektir (Taşdelen vd. 2022:136-137). Covid-19 pandemisi döneminde evli bireylerin mental sağlık belirleyicileri üzerine yapılan bir çalışmada, kronik bir hastalığı olup olmamasına göre katılımcıların mental sağlık belirleyicilerinden depresyon düzeyinde bir fark bulunmazken, anksiyete ve stres düzeylerinde farklılık olduğu saptanmıştır. Kronik hastalığı olanların anksiyete ve stres düzeyleri, kronik rahatsızlığı olmayanlardan daha yüksektir (Ünver vd., 2021: 523).

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin çocuğu olup olmamasının, Covid-19 korkusu üzerindeki etkisine bakıldığında, çocuğu olan destek personellerinin çocuğu olmayan personellere göre Covid-19 korkusu algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Covid-19 pandemisi sürecinde sağlık çalışanlarının iş doyum düzeyleri, Covid-19 korkusu, tükenmişliği, depresyon ve ilişkili etkenleri araştıran bir çalışmada katılımcıların çocuk sahibi olma durumu değişkenine göre Covid-19 korkusu puan ortalamasının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan çalışmada çocuk sahibi olma değişkeninin Covid-19 korkusu puanları arasında farklılığa neden olmadığı görülmüştür (Arpacıoğlu, vd., 2021:95). “Yaşlı bireylerde koronavirüs korkusu: Yetişkin bireylerle karşılaştırmalı bir çalışma” adlı çalışmaya göre çocuğu olmayan katılımcılar ile çocuğu olan katılımcıların Covid-19 korkusu ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları anlamlı biçimde birbirinden farklıdır. Çocuğu olan katılımcıların puan ortalamasının çocuğu olmayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Arisoy, vd., 2021: 89).

Bu araştırmada, sağlık sektöründeki destek personellerinin çocuğu olup olmamasına göre depresyon, anksiyete ve stres puan ortalamaları incelendiğinde, buna göre çocuk sahipliği değişkeni anksiyete üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Çocuğu olan destek personellerinin, olmayanlara göre anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Depresyon ve stres üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Covid-19 pandemisi döneminde evli bireylerin mental sağlık belirleyicileri üzerine yapılan bir çalışmada, çocuk sahibi olup olmamanın pandemi döneminde evli bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinde bir rolünün olmadığı bulunmuştur (Ünver & Güloğlu, 2021:529). “Diş hekimlerinin koronavirüs pandemisi sürecindeki koronavirüs hastalığı korkusu ve psikolojik durumlarının incelenmesi” adlı bir çalışmada çocuk sahibi olmayan diş hekimlerinin depresyon, anksiyete, stres ortalamaları çocuğu olan diş hekimlerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Avcı vd., 2021:330).

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin kiminle yaşadığına göre Covid-19 korkusu puanları arasında fark olup olmadığını bakılmıştır. “Yalnız yaşayanlar”, “eş ve çocuklar ile”, “anne ve babası ile yaşayanlar” ve “diğer” seçeneği olarak gruplandırılan soruda en az iki grup arasında anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farkın “yalnız yaşayan” ile “eş ve çocuklar ile” yaşayan destek personelleri puanları arasında olduğu görülmüştür. Yalnız yaşayan sağlık destek personellerinin Covid-19 puan ortalaması eşi ve çocukları ile yaşayan personellerden daha düşüktür.

“Tarım işçilerinin Covid-19 pandemisinde kişisel koruyucu kullanımı farkındalıkları, sağlık endişeleri ve anksiyeteleri” adlı çalışmada tarım işçilerine Covid-19 korkusu ölçeği kullanılmıştır. Aile yapısına göre geniş ve çekirdek olarak gruplandırılan katılımcıların yaşadıkları aile yapısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunamamıştır (Avcı, 2021:340). Covid-19 pandemi döneminde hemşirelerin bakım verici rolü ve Covid-19 korkusunu inceleyen bir araştırmada da uygulanan kovid-19 korkusu ölçeği sonucunda katılımcıların kiminle yaşadığına göre değişkenler arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. (Kaplan vd. 2021:138)

Yapmış olduğumuz çalışmada sağlık sektöründeki destek personellerinin hane içinde kiminle yaşadığına göre depresyon, anksiyete, stres puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenememiştir.

“Bir üniversite hastanesindeki sağlık çalışanlarının Covid-19 pandemisi sürecindeki tükenmişlik, depresyon, anksiyete, stres ve uykusuzluk düzeyleri ile ilişkili faktörlerin incelenmesi” adlı çalışmada sağlık çalışanlarının evde kiminle yaşadığı değişkenine göre, depresyon, anksiyete ve stres durumları incelenmiştir. Yapılan çalışmada; tek başına, geniş aile, çekirdek aile, çekirdek aile ve arkadaş olarak katılımcılar gruplandırılmıştır. Katılımcıların mental sağlık belirleyicilerinin alt boyutu olan depresyon ve stres puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Arkadaşları ile yaşayan katılımcıların depresyon puan ortalamaları diğer gruplara göre daha yüksektir. Stres puan ortalamaların da ise tek başına yaşayanların diğer gruplara göre daha yüksektir. Anksiyete puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır (Solmaz, 2022:64). Sağlık çalışanları ile yapılan bir başka çalışmada ise yalnız yaşayanların katılımcıların depresyon, anksiyete ve stres puan ortalamasında en düşük puana sahip oldukları görülmektedir. Depresyon, anksiyete ve stres puan ortalamasında en yüksek puanlar geniş aile şeklinde yaşayan katılımcılar tarafından alınmıştır (Ersoy vd. 2020: 1043).

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin, sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığını, Covid-19 korkusu algısı üzerine etkisine bakıldığında, sağlık sektöründeki destek personellerinin Covid-19 korkusu puan ortalamasında 1-5 Yıl Arası çalışan, 6-10 Yıl Arası çalışan, 11 Yıl ve Üstü çalışan personeller arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenememiştir.

“Covid-19 korkusunun 112 çalışanlarının stres, depresyon ve anksiyete düzeylerine etkisi: Malatya 112 örneği” adlı çalışmada Covid-19 korkusu katılımcıların hizmet sürelerine göre anlamlı farklılık içerip içermediğine bakılmıştır. Yapılan çalışmada katılımcıların hizmet sürelerine göre Covid-19 korkusu puanları arasında herhangi bir farklılık bulunamamıştır (Alan, 2022:38). Covid-19 pandemi sürecinde bir hastanede çalışan ebe ve hemşirelerle yapılan bir başka çalışmada mesleki deneyimleri göre katılımcıların Covid-19 korku düzeyleri incelendiğinde; mesleki deneyim sürelerine göre, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Güven, 2021:32-34).

Araştırmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin sağlık sektöründe ne kadar süredir çalıştığına göre, depresyon, anksiyete, stres puan ortalamaları arasındaki fark olup olmadığına bakılmış ve istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenememiştir.

“Covid-19 korkusunun 112 çalışanlarının stres, depresyon ve anksiyete düzeylerine etkisi: Malatya 112 örneği” adlı çalışmada mental sağlık belirleyicilerin (depresyon, anksiyete ve stres) katılımcıların hizmet süreleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmış ve herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. (Alan, 2022:38) Covid-19 döneminde sağlık çalışanlarının algıladıkları sosyal desteğin mental sağlık belirleyicileri üzerine etkisini inceleyen bir çalışmada; 5 yıldan fazla iş tecrübesi olan kişilerde istatistiksel olarak daha az depresyon belirtisi görülmüştür. Yapılan çalışmaya göre genç sağlık çalışanları, bu hastalığı tedavi etmede deneyimsiz oldukları ve yönetmek için daha yüksek düzeyde bir bilgiye ihtiyaç duydukları için daha fazla zihinsel zorluk yaşayabilirler (Öztürk vd. 2021:74).

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre Covid-19 korkusu puanları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmamızda ki bulgulara göre destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumu Covid-19 korkusu puanları üzerine etkisi olan bir değişken değildir.

“Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında tükenmişlik, Covid-19 korkusu, depresyon, mesleki doyum düzeyleri ve ilişkili faktörler” adlı çalışmada sağlık çalışanlarının Covid-19 hastalarıyla doğrudan çalışıp çalışmama değişkenine göre Covid-19 korkusu arasındaki farklılığa bakılmıştır. Yapılan çalışmada Covid-19 hastalarıyla doğrudan çalışıp çalışmama değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (Arpacıoğlu vd 2021:95) Bu çalışma araştırma bulgularımızı desteklemektedir.

Çalışmamızda sağlık sektöründeki destek personellerinin pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım ile pandemi dışı birimlerde çalışma durumuna göre mental sağlık belirleyicileri (depresyon, anksiyete, stres)

arasında anlamlı fark olup olmadığını bakılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmaya göre depresyon, anksiyete ve stres puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Pandemi servisi ve pandemi yoğun bakım da çalışan destek personellerinin depresyon, anksiyete ve stres puanları pandemi dışı servislerde çalışan personellere göre daha yüksektir.

Türkiye'nin Osmaniye İlindeki bir kamu hastanesinde görev yapan sağlık çalışanlarının, pandemi altında çalışma ve çalışma süresine göre depresyon, anksiyete, stres ve tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, covid-19 pandemi alanında hiç çalışmayanların depresyon düzeylerinin 3-4 ay, 5-6 ay ve 7 ay ve üstü çalışanlardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Pandemi alanında hiç çalışmayanların aynı zamanda anksiyete ve stres düzeylerinin 5-6 ay çalışanlardan daha düşük olduğu saptanmıştır (Çalık, 2022:43). Bu çalışma araştırma bulgularımızı desteklemektedir.

Sonuç olarak pandeminin ilan edildiği 11 Mart 2020'den itibaren ülke ve dünya gündemini meşgul eden Covid-19, ülkelerdeki farklı sosyal gurupları değişen oranlarda etkilemiştir. Bu çalışma hastanelerde çalışan sosyal guruplar içerisinde sosyo- kültürel (eğitim ve ekonomik düzey) olarak daha az avantajlı grup olan destek personellerinin Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicilerinin incelenmesi açısından ve yapılan literatür taramalarında söz konusu gruba ait daha önceden yapılan bir çalışma bulunmadığından önemlidir. Çalışmada Demografik özellikler ve bazı belirleyici özellikler açısından Covid-19 korkusu ve bunun mental sağlık belirleyicileri olan depresyon, anksiyete ve stres üzerinde etkileri açısından, sağlık personellerinin Covid-19 korkusunun, depresyon anksiyete ve stres üzerine etkilerini içeren çalışmalarla bazı benzerlik ve farklılıkların olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar içerisinde daha önce hastanede çalışan destek personellerinin incelendiği bir çalışma tespit edilemediğinden karşılaştırma yapılamamıştır. İncelenen çalışmalar sağlık profesyonellerinin ve toplumdaki diğer meslek mensuplarının Covid-19 korkusu ve depresyon, anksiyete ve stres üzerine etkileri ile ilgili çalışmalar karşılaştırılma yapılarak tartışılmıştır.

Bu çalışmada hastanenin destek personellerinden elde edilen sonuçlar ve Covid-19 korkusu ve mental sağlık belirleyicileri üzerine yapılan sağlık profesyonellerini içeren çalışmalar ile benzerlikler gösterdiği görülmüştür. Hastanelerde çalışan destek personellerinin, sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan, kendi aralarında da bazı farklılıklar bulunmakla beraber bu farklar sağlık profesyonelleri ile aralarında daha fazladır. Ancak Türkiye'de ki sağlık hizmeti çalışma hayatında, diğer sağlık profesyonelleri ile eşit hizmet hakkından yararlandıkları için herhangi bir sağlık eşitsizliği söz konusu olmadığı düşünülmektedir. Ancak, ABD'deki sağlık eşitsizliklerinin ne kadar önemli olduğuna dair "Covid-19 korkusunun sonuçları" adlı çalışmada sosyal olarak bazı topluluklar kriz zamanlarında, her zaman en şiddetli etkilere maruz kaldıkları ve ayrıca onların en geç toparlanan grup olduğu görülmüştür. New York City'deki beyazlar dışında kalan topluluklar, özellikle düşük geliri mahallelerde, virüsün yayılmasının en yüksek olduğu dönemde daha yüksek koronavirus enfeksiyonu ve ölüm oranlarının bildirildiği yerler olmuştur (Fitzpatrick et al., 2020:42-43).

Küresel salgına maruz kalan herkes için, pandeminin ruh sağlığı açısından etkileri, yapılacak çalışmalar neticesinde daha da anlaşılır olacağı düşünülmektedir. Pandeminin ruh sağlığı üzerindeki olası etkilerini azaltmak için önerilen tüm stratejik uygulamalara destek olarak personellerin de katılımı sağlanarak risklerin minimum düzeyde kalması sağlanabilir. Hastalık salgınları sırasında ön saflarda yer alan sağlık profesyonelleri ve sağlık destek personelleri ruh sağlığını ve esenliğini desteklemek için, İşle ilgili doğru bilgiler verilmesi, düzenli molalar, yeterli dinlenme ve uyku, sağlıklı beslenme, fiziksel aktivite, deneyimli ve daha az deneyimli çalışanlarla ortaklık kurmak (arkadaşlık sistemleri), akran desteği, aile desteği, yardımcı olmayan başa çıkma stratejilerinden (örn. alkol ve uyuşturucu) kaçınma, sosyal medya kullanımının sınırlandırılması ve profesyonel psikolojik danışmanlık almak gibi destek çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca Covid-19 salgını sırasında, sağlık yöneticilerine çalışanları üzerindeki uzun vadeli etkiyi göz önünde bulundurmaları ve personelle açık iletişim kurmaları tavsiye edilebilir (Pollock et al., 2020:8-9).

Koronavirüs hastalığı (COVID-19) salgınıyla karşı karşıya olan sağlık çalışanları: ruh sağlıkları için riskler nelerdir? adlı çalışmada uluslararası literatür taramasında sağlık profesyonellerine destek amaçlı yapılabilecekler tartışılmıştır. Kurumsal düzeyde, kriz yönetimi için personelin bir dizi gereksinimi karşılamalıdır: güncel bilgiler ve açık talimatlar, KKE (kişisel koruyucu ekipman) sağlama, tarama testleri, lojistik destek (ulaşım, barınma, eğitim vb.) ve stres yönetimi konusunda güvenilir tavsiyelerin yayılması sağlanmalıdır. Stresin sağlık üzerindeki etkisinin ödüllendirmeler ile dengelenebileceğine dair kanıtlar olduğundan, örneğin hemşireliğin toplumsal "yüceltilmesi" kısa vadeli koruyucu bir faktör gibi görünmektedir. Yönetimler, kurumsal bilgileri yayarak, eylem merkezli yönetimi teşvik etmede, zor kararlar için sorumluluk paylaşımını teşvik etmede önemli bir destekleyici role sahiptir. Sağlık profesyonelleri için, daha stresli ve daha az stresli işler ayırma, deneyimli ve acemi profesyonelleri birlikte dahil etme, meslektaşlar arasında destek için zaman ayırma ve etkilenen memurlar için esnek çalışma saatlerine izin verme gibi destekler sağlanmalıdır(El-hage et al., 2020:77).

Pandeminin oluşturduğu psikolojik etkileri azaltmak için uygulanabilecek bu destek çalışmaları, pandemide tıpkı sağlık profesyonelleri gibi ön saflarda yer alan sağlık destek personellerinin de yararlanması ve oluşan psikolojik etkileri en az seviyede tutacaktır. Sağlık profesyonelleri kadar tıbbi bilgiye haiz olmayan hastane destek personellerinin, pandemi gibi bir sağlık krizinde ön saflarda göstermiş olduğu çalışmalar son derece önemlidir. Yapılan literatür taramalarında hastane destek personellerinin Covid-19 korkusu ve depresyon, anksiyete ve stres üzerine etkileri adlı bir çalışma görülemediğinden, bu çalışma ile ileride yapılacak çalışmalara örnek olması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Alan, Merve (2022). Covid-19 Korkusunun 112 Çalışanlarının Stres, Depresyon Ve Anksiyete Düzeylerine Etkisi: Malatya 112 Örneği. *Elazığ*

Arısoy, A., & Murat, Ç. A. Y. Yaşlı Bireylerde Koronavirüs (Covid-19) Korkusu; Yetişkin Bireylerle Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (17), 89.

Arpacıoğlu, S., Baltalı, Z., & Ünübol, B. (2021). Covid-19 Pandemisinde Sağlık Çalışanlarında Tükenmişlik, Covid Korkusu, Depresyon, Mesleki Doyum Düzeyleri Ve İlişkili Faktörler. *Cukurova Medical Journal*, 46(1), 95.

Artan, T., Meydan, S., & Irmak, S. (2021). Turkish Version of the Fear of COVID-19 Scale: Validity and Reliability Study. *Archives of Health Science and Research*, 8(2), 117–123. <https://doi.org/10.5152/arhealthscires.2021.20113>

Aydın, M. D. (2017). Sivil Toplum Kuruluşlarında Çalışanların Depresyon, Anksiyete ve Stres İlişkilerinin İncelenmesi. *İstanbul*

Aydın, Sümeyye (2021). Prof. Dr. Cemil Taşcıoğlu Şehir Hastanesi Aile Hekimliği Polikliniğine Başvuran Hastaların Covid-19 Korku Düzeyinin Ve Covid-19'dan Kaçınma Tutumlarının Değerlendirilmesi. *İstanbul*

Avcı, İ. A., & Hendekçi, A. Tarım İşçilerinin Covid-19 Pandemisinde Kişisel Koruyucu Kullanımı Farkındalıkları, Sağlık Endişeleri ve Anksiyeteleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(4), 340.

Bakıoğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2020). Fear of COVID-19 and Positivity: Mediating Role of Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety, and Stress. *Springer Science+Business Media, LLC, Part of Springer Nature 2020*. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>

Çalık, K. S. (2022). “COVID-19 Pandemisinde Sağlık Çalışanlarında Depresyon, Anksiyete, Stres ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi: Osmaniye Devlet Hastanesi Örneği.” *Çağ Üniversitesi*.

Elbay, R. Y., Kurtulmuş, A., Arpacıoğlu, S., & Karadere, E. (2020). Depression, anxiety, stress levels of physicians and associated factors in Covid-19 pandemics. *Psychiatry Research*, 290. <https://doi.org/10.1016/J.PSYCHRES.2020.113130>

El-hage, W., Hingray, C., Lemogne, C., Yrondi, A., Brunault, P., & Bienvenu, T. (2020). Health professionals facing the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: What are the mental health risks? *L'Encéphale*, 46(January), 73–80.

Ersoy, S., Koç, Ş. Ö., & Ersoy, İ. H. (2020). Covid-19'lu Hastalara Tedavi ve Bakım Veren Sağlık Çalışanlarının Görüşlerinin Belirlenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(6), 1043.

Fitzpatrick, K. M., Harris, C., & Drawve, G. (2020). The Consequences of COVID-19 Fear. *Contexts*, 19(4), 42–45. <https://doi.org/10.1177/1536504220977934>

Gencer, N. (2020). Pandemi Sürecinde Bireylerin Koronavirüs (Kovid-19) Korkusu: Çorum Örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (4), 1161-1164.

Güven, Semra (2021) Covid-19 Pandemi Sürecinde Bir Hastanede Çalışan Ebe Ve Hemşirelerin Anksiyete Ve Korku Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Wep Tabanlı Kesitsel Bir Çalışma. *Çanakkale*

Hu, D., Kong, Y., Li, W., Han, Q., Zhang, X., Zhu, L. X., Wan, S. W., Liu, Z., Shen, Q., Yang, J., He, H. G., & Zhu, J. (2020). Frontline nurses' burnout, anxiety, depression, and fear statuses and their associated factors during the COVID-19 outbreak in Wuhan, China: A large-scale cross-sectional study. *EClinicalMedicine*, 24. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100424>

Katra, Haşim (2021). Öğretmenlerin Kovid-19 Korkusunun Fiziksel Aktivite İlişkisi, Mental Sağlık Ve Yeme Davranışlarına Etkisi (Çanakkale İl Örneği). *Bursa*

- Kalafatoğlu, M. R., & YAM, F. C. (2021). Bireylerin Covid-19 Korkularının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Humanistic Perspective*, 3(2), 311-313.
- Kaplan, E., Aktaş, M. C., & Hatice, K. A. Y. A. (2021). COVID-19 pandemi korkusu ile hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 3(3), 138.
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., Wu, J., Du, H., Chen, T., Li, R., Tan, H., Kang, L., Yao, L., Huang, M., Wang, H., Wang, G., Liu, Z., & Hu, S. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3(3), 1–12. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.3976>
- Lee, S. A., Mathis, A. A., Jobe, M. C., & Pappalardo, E. A. (2020). Clinically significant fear and anxiety of COVID-19: A psychometric examination of the Coronavirus Anxiety Scale. *Psychiatry Research*, 290(May), 113112. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113112>
- Lenzo, V., Quattropiani, M. C., Sardella, A., Martino, G., & Bonanno, G. A. (2021). Depression, anxiety, and stress among healthcare workers during the covid-19 outbreak and relationships with expressive flexibility and context sensitivity. *Frontiers in Psychology*, 12(February), 1–9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.623033>
- Ng, K. H., & Kemp, R. (2020). Understanding and reducing the fear of COVID-19. *Journal of Zhejiang University: Science B*, 21(9), 752–754. <https://doi.org/10.1631/jzus.B2000228>
- Önel, N. SELİN (2021) Covid-19 Sürecinde Öz Duyarlılık Ve Psikolojik Sağlık İle Depresyon, Anksiyete, Stres Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.
- Özoğul, Ramazan (2020). Öğretmenlerde Aile Aidyeti İle Depresyon, Anksiyete Ve Stres İlişkisi. İstanbul
- ÖZTÜRK, M., ERTEM, G. T., KOTANOĞLU, M. S., ERDİNÇ, Ş., & KINIKLI, S. (2021). COVID-19 pandemisinde görev alan sağlık çalışanlarının algıladıkları sosyal desteğin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerine etkisi. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 54(1), 74.
- Pereira, G., Garcia, A., Fernanda, I., Fracarolli, L., Ehmke, H., Oliveira, S. A. De, Martins, B. G., & Jos, L. (2022). Depression , Anxiety and Stress in Health Professionals in the COVID-19 Context. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2022, 19, 4402.
- Pollock, A., Campbell, P., Cheyne, J., Cowie, J., Davis, B., McCallum, J., McGill, K., Elders, A., Hagen, S., McClurg, D., Torrens, C., Maxwell, M., Pollock, A., Campbell, P., Cheyne, J., Cowie, J., Davis, B., McCallum, J., McGill, K., ... Maxwell, M. (2020). Interventions to support the resilience and mental health of frontline health and social care professionals during and a_er a disease outbreak, epidemic or pandemic: a mixed methods systematic review. John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD013779>. www.cochranelibrary.com
- Renkal, Gizem (2021) Türkiye Ve İsveç Vatandaşlarında Covid-19 Korkusunun Depresyon, Anksiyete, Stres Ve Ölüm Kaygısı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Gaziantep*
- Sağrıer, C. Gamze (2021) Ölüm Kaygısı, Yaşam Doyumu Ve Covid-19 Korkusu İlişkisi. *Mersin*
- Sakib, N., Akter, T., Zohra, F., Bhuiyan, A. K. M. I., Mamun, M. A., & Griffiths, M. D. (2021). Fear of COVID-19 and Depression: A Comparative Study Among the General Population and Healthcare Professionals During COVID-19 Pandemic Crisis in Bangladesh. *International Journal of Mental Health and Addiction*. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00477-9>
- Sarıçam, H. (2018). Psychometric properties of the Turkish version of the Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21) in Health Control and Clinical Samples. *Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research (JCBPR)*, 7(1), 19–30. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.2748>
- Solmaz, T. E. (2022) Bir üniversite hastanesindeki sağlık çalışanlarının covid-19 pandemisi sürecindeki tükenmişlik, depresyon, anksiyete, stres ve uykusuzluk düzeyleri ile ilişkili faktörlerin incelenmesi. *Mersin*
- Sönmez, D. Z., Şahin, N., & Çakmak, N. C. S. (2022). Covid-19 Pandemisinde Paramediklerin ve Acil Tıp Teknisyenlerinin Depresyon, Anksiyete ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 7(2), 229.
- Şahin, M. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Salon Hokey Süper Lig Oyuncularında Depresyon Kaygı Ve Stresin İncelenmesi (Master's Thesis, Amasya Üniversitesi).
- Taşkın, Nur (2021) Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Korku Düzeylerinin Uyku Kalitesi, Yorgunluk Şiddeti İle İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Konya*

Taşdelen, R., Ayık, B., Kaya, H., Erciş, M., & Ertekin, E. (2022). Türk Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Pandemisine Psikolojik Tepkileri: Damgalanmanın Etkisi. *Noro-Psikiyatri Arsivi*, 59(2), 137.

Tuçgenur, A. V. C. I., & ARPACIOĞLU, S. Dış Hekimlerinin Koronavirüs Pandemisi Sürecindeki Koronavirüs Hastalığı Korkusu Ve Psikolojik Durumlarının İncelenmesi. *Anatolian Clinic The Journal Of Medical Sciences*, 27(3), 330.

Urgan, Ö. Ü. S., Atar, Ö. Ü. A., & Erdoğan, Ö. Ü. P. Afet Ve Salgınlarda Çalışanlar: Dünya Covid-19 Pandemisi Örneği.

Ünver, D., & Güloğlu, B. (2021). Covid-19 Pandemisinde Evli Bireylerde Depresyon, Anksiyete Ve Stresin İlişkisel Yılmazlık Bağlamında İncelenmesi. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 523-524.

Üstünoldu, E. (2022). Sağlık İletişiminde Medya Çalışması Olarak Pandemi Sürecinde Koronavirüs (Covid-19) Haberlerinin Analizi; Sağlık Politikaları ve Uygulamaları Açısından Etkileri. *Üsküdar Üniversitesi*.